

МОНОГРАФИЧЕН ТРУД И ПУБЛИКАЦИИ НА ДОЦ. Д-Р ВАЛЕНТИН КИТАНОВ

(РЕЗЮМЕТА НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)

Тютюнът в българското пространство XVII-XIX век: Стопански, социални и културни проекции. ISBN 978-954-00-0299-6 . Университетско издателство „Неофит Рилски”, Благоевград, 2022.

РЕЗЮМЕ

Проникването на тютюна на територията на Османската империя не е еднократен акт, а е резултат от поредица контакти с носители на новата за Европа земеделска култура, които се осъществяват в един продължителен отрязък от време през последните десетилетия на XVI и началото на XVII век. Тютюнът не се появява едновременно в живота на османския поданик в различната си същност като стока, семе за посев или като употреба. Първоначалното му отглеждане се локализира по долните течения на реките Вардар, Струма, Места и Марица. През XVII век тютюнът бързо се разпространява по долините на споменатите реки и от тях към вътрешността на балканските провинции на империята. Така основните аграрни райони, където се култивират и налагат т. нар. ориенталски сортове тютюн, включват зони, тясно свързани с българското териториално и стопанско пространство.

През първата половина на XVII век тютюнът не се радва на добър прием от страна на османските власти. Подобно на редица европейски държави, производството, търговията и консумацията на тютюн е предмет на забранителни актове от страна на османските султани, които са придружени и с прилагането на строги санкции спрямо нарушителите. До средата на века мюсюлманските религиозни авторитети синхронизират отношението си към тютюна с официалната държавна позиция. Тютюнът става част от правната материя и повод за наказателни инициативи, но въпреки това властта не е в състояние да осъществи ефикасен контрол. Макар и в противоречие с официалната политика, както производството и търговията на продукта, така и неговата употреба са реалност, която разширява своя периметър. Основната причина за отказ от спазване на султанските разпоредби се съдържа във факта, че бързото популяризиране на тютюневата консумация в средите на военния, административния и религиозния елит както в османската столица, така и в провинциите, превръща тютюна в доходна стопанска и търговска дейност.

Фетвата на шейхюлияма от 1649 г., с която употребата на тютюн вече не е определена като вредна и противоречаща на ислямската етика, фактически поставя въпроса със състоянието на тютюневия сектор в съвсем нова ситуация. Все още обаче не е налице правен и фискален регламент, който да определя стандартите в дейностите по тютюна и данъчните задължения на лицата, които ги извършват. Това състояние ще се запази през следващите 40 години до 1688 г. Тогава за пръв път султанската институция ще легализира официално производството и търговията с тютюн и ще включи тези дейности в данъчната система на държавата.

От статистиката на данъчните, поземлените и митническите регистрации от края на XVII век се добива представа за една утвърдена през предишните десетилетия практика, от която става очевидно, че с отглеждането на тютюн приоритетно се занимава земеделско население от мюсюлманската общност. От друга страна, в търговските операции преобладават лица от средите на еничарите, спахиите, местни управители, първенци, лихвари, търговци, които принадлежат към турската или мюсюлманската общност, но не липсват и евреи и християни, главно гърци и арменци. В този смисъл, значението на посочения период от 40 години се изразява преди всичко във факта, че тютюнът се превръща в територия, където ясно личи доминацията на мюсюлманския елемент в българското пространство, и това състояние в общи линии ще се възпроизвежда през следващите десетилетия.

В същото време, редица документални свидетелства регистрират и впечатляващото за условията на XVII век участие на български търговци или търговци от българските земи, които осъществяват редовни операции с тютюн по посока на пазарите в Трансилвания, Унгария, Австрия. Търговци от Мелник, Чипровци, Търново и други селища включват и тютюна в листата на изнасяните стоки към тези дестинации още в годините преди санкционирането на тютюна от данъчната система на империята. Така среднодунавските пазари се оказват една естествена ниша за утвърждаване на българското присъствие в търговията с тютюн. Това води до активното включване в тютюневия отрасъл на редица селища, разположени по основните сухоземни пътни артерии. Пътищата на тютюна от Солун, Серес и Драма през Петрич, Мелник, Неврокоп, Горна Джумая и Дупница в северна посока към дунавските пристанища ще утвърдят тези градове като важни транзитни пунктове на тютюна и те постепенно ще се наложат и като значителни производителни и експортни центрове на ориенталски сортове тютюн.

Султанският акт от 1688 г. е продиктуван преди всичко от финансови причини. От ферманите на предишните султани за забрана на тютюна става ясно, че централното управление вмениява в задължение и отговорност на кадии, местни първенци и провинциални управители спазването на рестриктивните мерки. Това на практика означава отделянето на ресурс за изпълнението на султанските заповеди. По-важното е, че търговията с тютюн нараства и това предполага вкарването в оборот на значителен финансов поток. Отсъствието на данъчни задължения за производители и търговци на тютюн не позволява в хазната да постъпват сериозни приходи. Състоянието, в което се намира Османската империя през последната четвърт на XVII век обаче, прави лишаването от подобни средства финансово алогично и стопански нецелесъобразно. Налагането на данъци върху тютюна е част от цялостно реформиране на данъчната система, което включва увеличение на задълженията, превръщане на някои нерегулярни данъци в редовни и въвеждането на нови данъци.

Легитимирането и структурирането на тютюневия отрасъл в системата на приходоносните обекти дава възможност да се разкрие реалното положение с производството на тютюн в българското пространство. Става ясно, че в редица райони от българските земи отглеждането на тютюн е утвърдена практика и установен поминък за населението. Първоначално то започва като паралелна земеделска дейност, с цел изкарване на допълнителни приходи за фамилията. Затова и социалният състав на занимаващите се с тютюн е доста пъстър и включва не само аграрно население, но и представители на редица занаяти, служители, военни, религиозни лица и др. Постепенно обаче отглеждането на

тютюн се превръща в изключително занимание за редица семейства, села и райони и така се оформя профилът на производителите тютюнджии.

През първите години след официалното легитимиране на тютюна се търсят най-адекватните за сектора данъчни правила, които да гарантират преди всичко държавния финансов интерес. В крайна сметка се стига до определен регламент, който през следващите десетилетия не се променя като правно съдържание, но е налице сериозна динамика на данъчните ставки. Това означава, че държавата на този етап и в един продължителен период от време, почти до втората половина на XIX век, разглежда тютюна преди всичко като възможност за гарантирани високи приходи в хазната. Отсъства осъзнаването на тютюна като важна стопанска дейност, която да прерасне в продуктивна структура на османската икономика и да гарантира определена социална стабилност. Държавата се ангажира единствено да насочи интереса към отглеждането на определени сортове тютюн, които са предпочитани в търговско отношение и по този начин гарантират по-високи приходи при данъчното санкциониране на тяхното производство и търговия.

Фокусирането на държавата към тютюна като територия на фискален интерес има своите негативни последици като появата на контрабанда, отказ от плащания на данъчни задължения или забавяне на внасяните в хазната средства, незачитане на регламентите от страна на лица с власт и пр. Тези явления са характерни за развитието на тютюна в османската територия, в това число и в българското пространство, и се отнасят за целия период на изследването.

Независимо от това обаче, през XVIII и в началото на XIX век тютюнът се утвърждава като един от най-развитите отрасли, особено в търговско отношение. Оформят се и успешно функционират основните пазарни центрове на търговията с тютюн. Те са представени главно от османската столица Истанбул, както и големите пристанищни градове по беломорското крайбрежие – Солун, Кавала, Димотика, Енос, Драч на Адриатика, пристанищата по река Дунав и по черноморското крайбрежие. От тук се осъществяват редовни експортни операции на количества ориенталски тютюн, произведен в българското пространство. Преобладаващата част е за износ извън европейските провинции на империята по посока Измир, Египет, Близкия Изток. Експортът на тютюн към Франция, италианските държави, Австрия и средноевропейските страни и Русия постепенно ще нараства, за да се превърне в едно от основните пера в износната листа на империята. Значима е и ролята на редица градски и панаирни центрове като Одрин, Пловдив, Серес, Прилеп, Скопие, Долене, Узунджово, Сливен, Хаджиоглу Пазарджик (Добрич) и др., откъдето пратките с тютюн се насочват за вътрешна консумация, към споменатите пристанищни центрове, както и към Дунавските княжества, Сърбия, Босна, Албания.

Производствената география на тютюна и утвърждаването на търговските дестинации и центрове окончателно превръщат българското пространство през XVIII век като неделима и важна част от света на тютюна в Османската империя. Тези позиции ще се разширят през XIX век. Отглежданият тютюн в редица селища добива популярност както във вътрешнобългарски и османски контекст, така и сред консуматорите в чужбина. Тютюните, произведени в Енидже Вардар, Енидже Карасу, Просечен, в Неврокопско, Мелнишко, Петрич, Горна Джумая и Дупнишко, в редица родопски селища, в района на Кърджали и Хасково и от други места, се налагат като предпочитани сортове от ценителите на продукта. Те са сред най-търсените от търговците тютюни и това създава нова реалност,

която оказва благоприятно въздействие върху стопанското, социалното и културно развитие на тези селища.

Производството на тютюн нараства през XIX век и заема все по-голямо място в стопанската характеристика на османската държава, която предприема активни законодателни решения за установяване на максимално ефективен търговски и данъчен режим. Това касае необработените тютюни, тютюневите изделия, цените на продуктите, тютюневата манипулация, функционирането на тютюневите фабрични заведения, продажбата на дребно и пр. С появата и разпространението на цигарата през втората половина на столетието се установява и съответният регламент за стандартите на производство, категориите, ценовата листа. През 70-те години на XIX век за известен период от време в страната се установява тютюнев монопол и държавата придобива правото да преотстъпва дейностите по тютюна на конкретни лица и търговски фирми. Тази система не се оказва ефективна и показва неспособността на държавата да управлява и контролира процесите в сектора. През 1883 г. монополът върху тютюна е преотстъпен на международна компания, т. нар. „тютюнева Режия“, като част от условията за покриване на задълженията по османския държавен дълг. Режията управлява тютюневия сектор през последните десетилетия от съществуването на Османската империя. Въпреки амбициите за организационно, правно и технологично модернизиране на сектора, Режията не е в състояние да се справи с контрабандата на тютюн. С постепенното засилване на националните пропаганди от края на XIX и началото на XX век тютюнът се превръща и в арена на остри социални и политически сблъсъци, маркиращи финалните очертания на изследването.

Правно-нормативните инициативи на османската държава променят стопанската конюнктура в областта на тютюна в българското пространство през втората половина на XIX век. Със задълбочаването на възрожденските процеси в българското общество и все по-плътното обвързване на османския пазар с европейската икономика и търговия, нараства значението на тютюна като стока за международния и вътрешния пазар. Към неговото производство и търговия се насочват все повече представители на заможните среди и редица влиятелни стопански дейци навлизат в тютюневия сектор. Тютюнът става част от стопанските инициативи на братя Евлоги и Христо Георгиеви, братя Робевци, Христо Тъпчилещов. Постепенно се изграждат мрежите от търговски къщи и представители в активните тютюнопроизводителни и търговски центрове. Възползвайки се от натрупания опит в областта на търговията с други стоки и от създадените контакти с активни контрагенти, българските стопански дейци започват да предприемат стъпки за излизане на международния пазар на тютюна. В същото време, тютюнът ангажира и вниманието на редица производители, търговци, бакали с по-скромни възможности, които гарантират своевременното присъствие на стоката на местния пазар.

Засиленото българско присъствие в областта на тютюна през XIX век намира израз и в постепенното ориентиране на редица първенци към участие в системата „илтизам“, главно в откупуването на десятъка върху тютюна. Променя се ролята на заможните личности в българското общество. Финансовите възможности, социалната разпознаваемост и тесните връзки с османския административен и управленчески елит засилват ролята на представителите от тютюнджийския еснаф. Те имат своя дял при решаването на важни социални, образователни, културни и национални задачи и проблеми, в условията на задълбочаващите се възрожденски процеси.

Консумацията на тютюн, която първоначално е характерна черта преди всичко за мюсюлманското население, постепенно се превръща в любим навик за всички поданици на султана, независимо от религиозната, националната и полова принадлежност. През XIX век тютюнопушенето с познатите за османската действителност тютюневи аксесоари прониква на всички нива в обществото, привлича хората от различни възрасти и професионални категории, като поставя плътен отпечатък върху социалния ритъм и културата на всекидневието в българското пространство.

Ключове думи: Български земи, Османска империя, тютюн, ориенталски тютюн, тютюнева регламентация, данъци, цени, българско пространство, тютюнопроизводство, тютюнева търговия, тютюнджийски еснаф

Тютюнът в стопанските инициативи на Христо и Евлоги Георгиеви. В: Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания, том VII. Дилеми на развитието. Варна, 2022, 287-297. ISSN 2534-9244 (Print), ISSN 2603-3526 (Online), SCOPUS

РЕЗЮМЕ

Тютюнът прониква на територията на Балканите в края на XVI и началото на XVII век и с течение на времето той се превръща в главен поминък за известна част от населението, приоритетен производствен и търговски продукт със съществен принос както за данъчната система, така и за финансовото състояние на заетите лица в сектора. Причини от стопански и културен характер са в основата на рязкото увеличение на употребата на тютюневи изделия през XIX в. Това води и до разширяване на площите на тютюнопроизводство и нарастване на делът на тютюна във вътрешнотърговския обмен, а така също и за износ. От втората четвърт и най-вече от средата на XIX век все повече заможни българи изграждат позиции в тютюневата област по линия на производството, търговията или откупуването на данъчните приходи. Към тази група от първата половина на 50-те години на XIX век се включват и братя Христо и Евлоги Георгиеви.

Целта на настоящото изследване е за първи път да разкрие мястото на тютюна в стопанските инициативи на Евлоги и Христо Георгиеви, да обясни причините, поради които те се насочват и към тази стопанска сфера, да проследи перипетиите и дилемите, пред които те са изправени. Кореспонденция между стопански дейци и двамата братя през 50-те – 60-те години на XIX век разкрива в детайли различни въпроси, свързани с търговията или отглеждането на тютюн.

Тютюнът присъства много по-продължително време в търговските инициативи на Георгиеви - от първата половина на 50-те години на XIX в. до периода на войната между Русия и Османската империя от 1877-1878 г. Георгиеви се стремят да увеличат обемите на търгуваните количества и чрез опитите за собствено производство на територията на

Влашко. То не е характерно за техния стопански профил до средата на 60-те години и е допълнение към други по-мощни производства.

С участието си в производството и търговията с тютюн в периода от началото на 50-те до края на 70-те години на XIX в. братя Евлоги и Христо Георгиева стават част от генерацията, която изгражда позиции в тютюневата сфера и независимо от трудностите и дилемите, пред които често е изправена, дава нужната солидна историческа основа за утвърждаването на тютюна като съществен елемент както в стопанския манталитет на следващите поколения, така и в икономическата инфраструктура на българската държава от края на XIX и началото на XX век.

Ключови думи: Братя Георгиеви, Влашко, тютюн, тютюнопроизводство, тютюнева търговия, стопанска кореспонденция

С чибук и наргиле: Жадуваните „бягства“ в ароматното пространство на Ориента.- Balkanistic forum, 2021, 2. Благоевград, България, година XXX стр. 150-165. **ISSN 1310-3970 (Print), ISSN 2535-1265 (Online)**, Web of Science. SCOPUS

РЕЗЮМЕ

Проникването на тютюна в Османската империя е последвано от забрана за производството и употребата му през седемнадесети век. Премахването на забраната през 1688 г. води до бързото разпространение на производството и търговията с тютюневи изделия и прави пушенето широко популярно в османското общество. Въпреки че тютюнопушенето е разпространено предимно сред мюсюлманите, чибукът и наргилето се превръщат в отличителни атрибути и в неразделна част от културните характеристики на поданиците на султана, независимо от тяхната религиозна или национална принадлежност. Независимо дали се е консумирало свободно или тайно, поради наказателни закони, пушенето става емблематично за социалното и културно представяне на османската държава и по някакъв начин се свързва с определена зона на комфорт и спокойствие, бягство от всички грижи и проблеми на ежедневието.

Ключови думи: Османска империя, тютюн; пушене, чибук, наргиле, бягство

Тютюнът и предприемаческият усет на Русчо Вълков Миркович. Щрихи от българската стопанска действителност в края на 80-те и през 90-те години на XIX в. В: Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания, том VI. Предприемачеството в историческа перспектива. Варна, 2021, 349-362. **ISSN 2534-9244 (Print), ISSN 2603-3526 (Online)**, SCOPUS

РЕЗЮМЕ

Руско Вълков Миркович е типичен представител на формирания през епохата на Възраждането модерен български стопански елит. Неговата продължителна и успешна търговска биография е свидетелство за дълбоката и трайна икономическа и социална промяна, която се осъществява в българското пространство през XIX в. Натрупаният опит в областта на търговията с аба, вълна, колониални стоки, сол, бакалски стоки и други производства в продължение на четири десетилетия му позволява да запази висок темп на бизнес активност и след 1878 г. в стопанското ежедневие на редица пазарни центрове като Сливен, Цариград, Ямбол, Бургас, Стралджа. След 1887 г., макар и на почтена възраст, той се насочва и към областта на тютюна, за да се нареди сред пионерите на една от най-успешните индустрии в развитието на България, чрез основаната от акционерното дружество „Р. В. Миркович и С-ие“ тютюнева фабрика в Ямбол. Известният сливенски предприемач е изцяло отдаден на стопанските си инициативи и в същото време се изявява и като активен обществен деятел, нещо характерно за тогавашната епоха. Наличните документални свидетелства дават основание да се констатира, че решението на Русчо Миркович да се ангажира с дейности в областта на тютюневата промишленост е внимателно премислена стъпка. Той има съгласието на своите съдружници и привлича компетентни специалисти за нормалното функциониране на тютюневата фабрика. Предприятието е част от стопанската инфраструктура на Ямбол от края на 80-те и през 90-те го дини на XIX век.

Настоящото изследване е фокусирано именно върху тази страна от активната дейтелност на Руско Вълков Миркович като свидетелство за предприемачески усет и гъвкавост в условията на динамично променящата се стопанска действителност на следосвобожденска България.

Ключови думи: тютюн, тютюнева фабрика, индустриално развитие, княжество България, акционерно дружество

A Multi-perspective Focus on the State. - Balkanistic forum, 2021, 1. Благоевград, България, година XXIX, 249-252. ISSN 1310-3970 (Print), ISSN 2535-1265 (Online), Web of Science. SCOPUS

РЕЗЮМЕ

Стремейки се да представи държавата от различна гледна точка, книгата разглежда както класическите, така и съвременните теории за възникването на държавата, както и историческата типология и еволюцията на държавата във времето. Чрез прилагането на различен подход, изследването се стреми да преодолее ограниченията на отделни дисциплини, като история, политически науки, социология, право и антропология, наред с

други. На практика книгата проследява историята на институцията „държава“ от Античността до Новото време.

Ключови думи: държава, теория на държавата, история на институцията „държава“, типология на държавата, еволюция на държавата

Създаването на Търновската конституция през погледа на княз Александър Дондуков-Корсаков, *Balkanistic forum*, 2020, 1. Благоевград, България, година XXIX, 234-237.. **ISSN 1310-3970 (Print), ISSN 2535-1265 (Online)**, Web of Science, SCOPUS

РЕЗЮМЕ

Непроучен и непубликуван ръкопис на княз Александър Дондуков-Корсаков, съставен между 1881 и 1883 г. и съхраняван досега в архивите, хвърля нова светлина върху ролята на руския императорски комисар в България при създаването на първоначалния проект на Органическия устав на Българското княжество, за отношението му към ревизията на проекта в Петербург и позицията му при обсъждането му в Търновското учредително събрание. Обвинен от руското правителство и определени кръгове в Русия, след установяването на "режим на пълномощията" на княз Александър I Батенберг в България, заради по-късното влошаване на отношенията между двете страни, което позволи създаването на много либерална конституция, княз Александър Дондуков-Корсаков разкрива нови факти и обстоятелства, от които се е ръководил в работата и мотивацията си като императорски комисар при създаването на Търновската конституция. Книгата включва обширно уводно изследване от 56 страници на Костадин Паев и две приложения: текста на оригиналния документ и превод от руски на български на двата варианта на оригиналния проект на Органическия устав, придружени с коментари и бележки.

Ключови думи: княз Александър Дондуков Корсаков, първоначален проект на Органическия устав на Българското княжество, Търновско учредително събрание, Търновска конституция.

Bulgaria's tobacco industry, legislation, and politics after World War I, [in:] *Revista Inclusiones*, volumen VII, número especial, abril/junio 2020. pp. 60-67. **ISSN 0719-4706**. Web of Science.

РЕЗЮМЕ

Тютюнът е един от най-съществените производствени отрасли в стопанската характеристика на българските земи и българската държава в продължение на векове. Редица фактори от стопански, законодателен и политически характер определят историческото развитие на тютюневото производство. След възобновяването на българската държава през 1878 г. само за няколко десетилетия тютюневата индустрия и търговията с тютюневи изделия започва да играе съществена роля в стопанската,

политическата и международната характеристика на България. Осъзнаването на значимата роля, която тютюнопроизводството има за социалната и финансовата система на държавата довежда до модерно за времето си развитие на тютюневото законодателство. Позитивното отношение от страна на държавата, предприемаческия дух на частния капитал и адекватните промени в правно-нормативната база дават възможност страната да се възползва от международните промени в изследвания исторически период и да се утвърди като един от световните лидери в производството и търговията с ориенталски тютюни.

Ключови думи: Тютюн, тютюнево законодателство, тютюнева индустрия, тютюнева търговия, ориенталски тютюни

The unshared road of conflict or one war less in the Balkans (historical reading of the agreement between the Ottoman Empire and the Principality of Bulgaria of 1904). (El Camino no compartido del conflicto o una guerra menos en Los Balcanes. La lectura historica del acuerdo entre el Imperio Otomano y El Principatdo de Bulgaria en 1904) [in :] Revista Inclusiones, Vol. 5. Num. Especial, Abril-Junio (2018), ISSN 0719-4706, pp. 26- 42. – Ref. Web of Science.

РЕЗИЮМЕ

През 1903 г. Османската империя и Княжество България са изправени пред опасността от избухване на военен конфликт помежду им. Той е породен от ескалацията на напрежението по Македонския въпрос. Благодарение на дипломатическите активности на двете страни, напрежението е преодоляно и военния сблъсък е осуетен. Основна заслуга за този изход имат от българска страна дипломатическият агент в Цариград Григор Начович, а от османска - Зеки паша, адютант на османския султана и началник на артилерията и Саид паша, председател на Държавния съвет. Българо-турското споразумение е подписано на 26 март 1904 г. и то включва ангажименти и за двете държави, които са в съзвучие и с позициите на европейската дипломация. Споразумението среща одобрението на великите сили, които се стремят да не бъде нарушено статуквото на Балканите в този момент.

Ключови думи: Македонски въпрос, ВМОРО, Българо-турско споразумение, велики сили, европейска дипломация, Балкански полуостров, Княжество България, Висока порта.

*Мястото на тютюна в политиката на българската държава по външните дългове от края на XIX и началото на XX в., В: Управление и образование, Академично списание на Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, Бургас, Т. XVIII, 2022 г, кн. 4, с. 60-64. **ISSN 13126121***

РЕЗИЮМЕ

Значението на тютюна в българската стопанска, политическа и финансова система от края на XIX и първите десетилетия на XX век може да бъде проследено в политиката по

външните държавни заеми, които страната сключва с чуждестранни кредитори. За активния период на тези заеми от 1888 г. до началото на Първата световна война страната сключва седем външни държавни заеми, чиято номинална стойност е в размер на 6528 млн. лв. Тютюнът ще бъде неизменна част от арсенала със средства в голямата финансова политика по отношение на българския държавен дълг. Това се обуславя от неговото неотклонно възходящо развитие в производствената характеристика на страната и разширяване употребата на тютюневи изделия. В преговорите с кредиторите и в клаузите на договорите по държавните заеми тютюнът присъства като основна тема и играе важна роля в реализирането на тези заеми и така индиректно се превръща във фактор в българската военна и национална политика. Използването на тютюна като инструмент във финансовите задължения на страната по външните дългове прави възможно установяването на един вид чуждестранен контрол върху данъчните приходи от тютюневите операции. Представителите на чуждестранните кредитори поддържат линията на гарантиране на тези постъпления чрез разширяване на вътрешния пазар и на консумацията.

Ключови думи: тютюн, тютюнев монопол, външни заеми, външен дълг, Българско княжество

Основни акценти върху мястото и ролята на тютюна в българските земи през XVII – XIX век. В: Управление и образование, Академично списание на Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, Бургас, т.XVII, 2021 г, кн. 4, с. 108-114. ISSN 13126121

РЕЗЮМЕ

Тютюнът има важно присъствие в стопанското и социалното всекидневие на българския народ в рамките на Османската империя през периода от XVII в. до XIX в. За отделни райони от българското етническо пространство отглеждането на тютюн е основна трудова дейност и част от бита в продължение на векове. Независимо от религиозната си принадлежност българите усвояват знанията върху тютюна и имат съществен дял за утвърждаването на основните сортове ориенталски тютюни. Тютюнът присъства трайно в системата на вътрешната търговия и става част от характеристиката на ежегодните панаири. Постепенно представители на българската нация регистрират и сериозно участие в търговията с тютюн и тютюневи изделия, особено през XIX в., когато реформиращата се Османска държава и задълбочаването на връзките с европейските страни дават по-добри възможности за стопанска инициатива.

Ключови думи: Османска империя, българско пространство, Македония, Тракия, ориенталски тютюн, търговия.

РЕЗЮМЕ

Тютюнът е неизменна част от историческата съдба на българите през последните четири века и има огромен принос при формирането на стопанската, социалната и културната характеристика на обществото. През целия този продължителен период развитието на тютюна като поминък, индустрия и държавна политика следва амплитудите на икономическите и геополитическите промени. До третата четвърт на XIX век, докато българските земи са част от Османската империя, селектирането на т. нар. ориенталски сортове тютюн води до формирането на устойчиви стопански практики, с въздействие върху социалната стратификация. С възобновяването на българската държавност през 1878 г. започва периодът на осъзнатия национален интерес, който ще превърне тютюневата индустрия във водещ отрасъл след 20-те години на XX век, а по-късно ще нареди страната сред световните лидери в производството и търговията с тютюни и тютюневи изделия.

Ключови думи: Османска империя, България, ориенталски тютюн, законодателство, търговия, пазари, тютюнева индустрия, тютюнев монопол.

Viticulture and winemaking traditions of the Thracians from Southeast Europe and Northwest Anatolia, *Agricultural Academy, Journal of Mountain Agriculture on the Balkans*, 2017, 20 (4), 178-185 **ISSN 1311-0489** (Print) *Research Institute of Mountain Stockbreeding and Agriculture, Troyan* **ISSN 2367-8364** (Online), 2017 г.: 178-185. (Съавтор/и: Kalin Porozhanov, Alexandar Portalsky).

РЕЗЮМЕ

Представената статия прави преглед на информацията за лозарството и винопроизводството в Древна Тракия, която черпим от Омир, Херодот, Ксенофонт, Платон, Аполоний Родоски, Аполодор и Помпоний Мела. По-голямата част от информацията за Балканския полуостров е коментирана по-рано, но тук са добавени сведения за траки (фриги, долиони и др.) в Мала Азия, незаслужено подценявани дълго време. Има сведения и за много древен ритуал на зарязване на лозята, както и за други традиционни дейности, които са останали непроменени и досега в българската традиционна култура.

Ключови думи: Вино, Древна Тракия, Траки, Фригийци, Долиони, Мидас, Силен, резитба на лозята

The ancient wines – origin and usage, Agricultural Academy, Journal of Mountain Agriculture on the Balkans, 2017, 20 (4), 178-185 **ISSN 1311-0489 (Print)** Research Institute of Mountain Stockbreeding and Agriculture, Troyan **ISSN 2367-8364 (Online)**, 2017 г.: 186-200. (Съавтор/и: Kalin Porozhanov, Alexandar Portalsky).

РЕЗЮМЕ

Този текст прави преглед на появата на виното в най-дълбока древност и прави кратък историографски преглед на датировката на най-старите вина и географското разположение на лозята. Най-убедителният белег за съхранение и употреба на вино е наличието на остатъци от винена киселина по съдовете или остатъци от гроздови семки и зърна. Коментира се и употребата на вино през палеолита и неолита, в Древен Египет, Древна Месопотамия и Древна Гърция. Изложението включва първите известни „винарски изби” – Хаджи ФирузТепе и Годин Тепе в Иран и пещерата Арени 1 в Армения. Статията разглежда значението на виното като икономически, религиозен и културен феномен в гробниците на фараоните и в градовете на Месопотамия, проникването му в Гърция и на Балканския полуостров и първите опити за смесването му с дървесни смоли. Много стара традиция превръща виното в най-свещената и най-употребяваната напитка в древния свят.

Ключови думи: вино, лозарство, древен Египет, древна Месопотамия, неолитно шато, свещена напитка

Законодателните инициативи на правителството на Тодор Бурмов в областта на тютюневата индустрия, В: Управление и образование, Академично списание на Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, Бургас, Т. XIII, 2017 г, кн. 4, с. 97-102. **ISSN 13126121**

РЕЗЮМЕ

Законодателните инициативи в тютюневата индустрия са част от операциите във финансово-икономическата област на първото българско правителство след 1878 г. В значителна степен те са продължение на политиката от периода на Временното руско управление, но последвалите промени са продиктувани от фискални, социални, политически и национални интереси и бележат една от характеристиките на автономното българско управление. Целта на промените в законодателството за тютюна е да се гарантира правилното спазване на разпоредбите, ограничаване и контрол на контрабандата, стимулиране на производствения и популателен интерес от страна на населението, както и облекчаване и прецизно формулиране на търговската политика.

Ключови думи: Първо българско правителство, временни правила, тютюнево законодателство, фискална политика, наказателни разпоредби, контрабандни стоки

Политиката на Временното руско управление в областта на българската тютюнева индустрия, В: Управление и образование, Академично списание на Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, Бургас, Т. XII, 2016 г, кн. 4, с. 119-122. **ISSN 13126121**

РЕЗЮМЕ

Включвайки политически, военновременни и социални аспекти, законодателните инициативи на Временното руско управление в България изграждат работеща финансова система, която използва османския и руския опит по отношение на спецификата на българската среда. Законодателното планиране на производството на тютюн, както и търговията и потреблението му е важна част от тази политика. Секторът се счита главно за източник на бързи и сигурни приходи от косвени данъци в хазната. Целта е да се издигне икономически сектор, основан на солидна нормативна и фискална основа. Поради специфичната климатична, социална, битова и търговска обстановка на българската територия този сектор ще играе водеща роля в българската икономика през следващите години.

Ключови думи: временна руска администрация, икономически традиции, временни правила, законодателство за тютюна, фискална политика

Начало на политиката по тютюна в Българското княжество. – В: Годишник на Университет Проф. д-р Асен Златаров – Бургас. Бургас, 2014, т. XLIII(2), с. 30-35. **ISSN 1312-1359**

РЕЗЮМЕ

Законодателната и селскостопанската база на тютюнопроизводството се формира през първото десетилетие след 1878 г., когато възстановената българска държава изгражда характерна за националната си икономика производствена практика. На 1 февруари 1879 г. императорският комисар княз Дондуков-Корсаков установява временни правила за акциза на тютюна в страната, целящи да положат основите за развитието на гъвкав правен механизъм, който основно разглежда тютюнев сектор като сигурен финансов приход за хазната. Това подчертава характеристиките на законодателните инициативи в тази насока и честите промени в правната база, върху която се изгражда националната тютюнева индустрия. Постоянно променящото се законодателство в областта на тютюневия сектор показва липсата на стабилна селскостопанска и социална политика в страната, както и висок дефицит на държавническо разбиране за стратегическата роля на тютюна за бъдещото развитие на българското земеделие и обществото като цяло.

Ключови думи: Българско княжество, временни правила, тютюн, фискална политика, акциз, законодателна инициатива

The Spoils of War “Divided into Three Parts”: A Comparison between Two Accounts in Skylitzes’ *Synopsis historiarum* and Kritoboulos’ *History of Mehmed the Conqueror*. *Studia Ceranea* 10, 2020, p. 295–319, **ISSN: 2449-8378**, (Съавтор: Yanko Hristov) Web of Science.

РЕЗЮМЕ

Без колебание може да се каже, че през изключително динамичната средновековна епоха съперничествата и военните сблъсъци са били от първостепенно значение в борбите за господство на Балканския полуостров. През целия период военновременните дейности включват залавянето на онези, които са имали нещастieto да попаднат в ръцете на врага. Различни групи от войници и цивилни многократно са изпитвали горчивината на пленничеството. Опитите да се проследи съдбата на военнопленниците по разбираеми причини са в пряка зависимост от данните в писмените паметници. Сравнението на различните исторически разкази е доста типично, дори ако записките се отнасят до събития, различни по време, място и участници. Настоящото изследване също сравнява две описания. То обхваща два добре известни исторически разказа: първият е от хрониката (*Synopsis historiarum*) на Йоан Скилица, докато вторият е извадка от Историята на Мехмед Завоевателя на Критобуло. Въпреки всички разлики, има някои особени прилики. И двата фрагмента засягат подялбата на плячката и съдбата на плененото население и дават допълнителна информация за практиките, свързани с военнопленниците в балканското средновековно минало.

Ключови думи: византийско-български конфликт, османско завоевание, военнопленници, плен, поробване, депортация, екзекуция

Diplomatic and Journalistic Comments on the Agreement between the Ottoman Empire and the Principality of Bulgaria in 1904, *CTAD:Journal of Modern Turkish History*, Volume:15, Issue:30, Fall 2019, p.p. 85-108, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
BeYTEPE / Ankara **ISSN 1305-1458** (Print), **ISSN 2147-1592** (Online), Web of Science.

РЕЗЮМЕ

Българо-турските отношения от края на XIX и началото на XX век играят важна роля в процеса на трансформирането на европейското османско наследство към модерната държавно-политическа система на Балканите. Важна страница в историята на тези отношения се явява споразумението между двете държави от 1904 г. Сключената спогодба между Османската империя и Княжество България решава редица проблеми в един критичен за развитието на Македонския въпрос момент. Споразумението се приветства от официалната дипломатия и се възприема като крачка към утвърждаване на мира в Европейския югоизток.

В преобладаващата част от политическите, дипломатическите и журналистическите коментари се акцентира върху резултатите, които споразумението има за българската държава. За европейските меродавни кръгове, чрез споразумението България се превръща в страна гарант за провеждане на Мюрцщегските реформи. Това поставя страната на по-авторитетно ниво от нейните съседи Гърция и Сърбия по отношение на Македонския въпрос. Българското княжество се оказва в център на интереса на европейските политически и дипломатически среди и ангажира общественото мнение в европейските столици до такава степен, че неговата роля в развитието на Македонския въпрос и за запазване мира на Балканите, ще бъде определена като ключова.

Ключови думи: Македонски въпрос, Мюрцщегски реформи, Българо-турски отношения, военен конфликт, споразумение, европейска дипломация, европейски периодичен печат

МОНОГРАФИЧЕН ТРУД И ПУБЛИКАЦИИ НА ДОЦ. Д-Р ВАЛЕНТИН КИТАНОВ
(РЕЗЮМЕТА НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК)

Tobacco in the Bulgarian Space in the 17th-19th Centuries: Economic, Social and Cultural Aspects. **ISBN 978-954-00-0299-6** . Университетско издателство „Неофит Рилски”, Благоевград, 2022.

ABSTRACT

Tobacco's conquest of the Ottoman Empire's realms hadn't been a simple process but a result of a long row of events unfamiliar to Europe's agricultural habits. This activity had covered a long period of time – from the last decades of the 16th to the beginning of the 17th century. In everyday life of the Ottoman Empire subjects, tobacco didn't appear simultaneously as a merchandise or a ready to use product.

First attempts to grow tobacco plants had been done in the lower courses of the Vardar, Struma, Mesta, and Maritza rivers. Tobacco growing had spread rapidly from these areas to the Balkan lands of the Ottoman Empire. In this case the main agrarian zones where oriental tobacco sorts were grown included agricultural lands which were closely related to Bulgaria's territorial and economic realms.

During the first half of the 17th century, the tobacco plant and its products didn't enjoy a good reputation in the Ottoman Empire as well in most European countries. Production, trade and consumption of tobacco goods had been banned by a lot of Ottoman sultans, and the ban had been widened by severe punishments towards violators. Till the middle of the century, the official religious authorities had completely synchronized their negative attitude to that of the government. Tobacco had become part of the legislation and a cause of punitive initiatives and measures. Despite the restrictions and punitive laws, the governments were helpless to ensure efficient control. Production, trading, and use of tobacco goods flourished and expanded which sharply contradicted to the official policies.

The main reason not to adhere to Ottoman rules lied in the rapid acceptance and consumption of tobacco goods among the administrative, military, and religious elites of the Ottoman Empire, especially in its capital Istanbul. The provincial authorities followed the role model of their superiors, so tobacco had turned into a very profitable economic and commercial activity.

A 1649 Fatwa of the Sheikh-ul-islam had stated the consumption of tobacco as non-harmful and non-contradictory to Islamic ethics. This had put tobacco's acceptance into an entirely new situation – there were no legal or fiscal regulations which could set standards to people who were engaged in tobacco growing. This situation reigned and lasted for the next 40 years until the year 1688, when a decree of the sultan prescribed that the production and trading with tobacco goods should be incorporated into the Empire's finances.

A late 17th century fiscal, land registry and customs documents give evidence about a long-lived practice – tobacco should be grown by Muslem persons only. Further on – commercial operations had been executed by persons mostly belonging to the janissary and sipahi classes, to local governmental officers, merchants, and money-changers – all of them predominantly members of the Turkish or Muslem society. Occasionally people of Jewish or Christian faith

appeared, too – mainly Greeks and Armenians. From this point of view, these 40 years turned tobacco growing into a realm where Muslem elements dominated over Bulgarian lands, and in general – this situation would last in the decades and centuries to come.

At the same time, a great number of documents give evidence for an impressive participation of Bulgarian merchant or merchants from Bulgarian lands to regular commercial activities with tobacco goods. Tobacco products were exported to markets in Transylvania, Hungary, and Austria. Merchants from Melnik, Tchiprovtsi, Tirnovo and other Bulgarian cities had offered tobacco products on those market-places even before tobacco goods and products had been sanctioned by the Ottoman tax authorities. Eventually those market-places along the Middle Danube had appeared as merchant niches which had been filling by Bulgarian tobacco merchants.

Tobacco plants were grown near settlements situated mostly along the main land routes – a “tobacco road” lead from Thessaloniki, Serres and Drama via Petrich, Melnik, Nevrokop, Gorna Cumaya and Dupnitsa to the northern harbours at the Danube River. Above mentioned cities and suburban settlements acted as important tobacco transition centers – producing and exporting oriental tobacco sorts.

The sultan Act of 1688 had been announced for mostly financial reasons. Though previous sultan acts had banned tobacco, it stated clearly that the central Ottoman government had ascribed duties to local judges (kadi), provincial governors and highly respected local people to keep meeting the restrictive measures. Since tobacco commerce expanded more and more, the implementation of the governmental prescriptions required additional costs, and so a substantial cash flow had to pour into the fiscus, because tobacco growers and merchants were not subject to taxation. At the end of the 17th century, the taxation office of the Ottoman Empire realized the size of the financial gap and decided to somehow fill it up. Taxes on tobacco goods and products had become part of the regulation of the entire taxation system, and some irregular taxes as well new regular ones had been imposed, too.

Tobacco growing as a profitable revenue disclosed the real situation in Bulgarian lands. It became evident that for a large number of the agricultural population tobacco growing had turned into a profitable undertaking. It had started as a lateral agricultural activity – additional income was welcomed by all family members. Thus, the large number of tobacco growers seemed to represent a mixture of craftsmen, military and religious people, government servants, etc. In the course of time the map of tobacco growers included specialized families, villages, and zones suitable for tobacco growing.

Once tobacco had been officially legalized, the tax office opted for taxation rules to mainly guarantee the interests of the taxation machinery. At the end, certain procedure rules had been adopted which legally didn't change for some decades, but the rate of taxation had steadily been increasing. This was an indication that for a long period of time – till the end of the 19th century, the Ottoman Empire looked at tobacco growing as a means to increase and ensure this important financial source. But tobacco growing hadn't been treated as an important industrial activity for the population which could be build up to an essential part of the Ottoman industry thus guaranteeing some certain social stability. The government favoured growing a small number of well traded oriental tobacco sorts, and the treasury benefited from these measures.

The Empire's interests towards tobacco proved of fiscal nature mainly, so the negative impact of this measure was evident pretty soon – contraband trade and smuggling increased rapidly, the tobacco growers avoided or were going around the liability to pay taxes, and disobeyed the regulations. These manifestations were omnipresent throughout the entire territory of the Ottoman Empire.

Despite the negative signs, during the 18th and at the beginning of the 19th century, tobacco growing had become a very profitable commercial undertaking. The larger Mediterranean ports and cities like Thessaloniki, Kavala, Didymoteicho, Enez as well Durres at the Adria coast along with some harbours at the Danube River and at the Black Sea coast, and Istanbul first of all had become highly important hubs of tobacco trading. Oriental tobaccos produced in Bulgarian lands were a regular export good. Most of the exports were bound to Izmir, Egypt, and the larger cities in the Near East. Tobacco exports towards France, the Italian city-states, Austria, Central Europe, and the Russia Empire became quite regular, and in the course of time these exports provided for a substantial part of the Ottoman exchequer. Fair centers and larger cities like Edirne, Philippopolis, Serres, Prilep, Üsküb, Uzundjovo, Hajjioglu Pazardzhik steered large amounts of tobacco goods for Empire's internal consumption as well to the Danube principalities, Serbia, Bosnia, and Albania.

The production geography of tobacco growing as well the affirmation of trading centers and destinations had turned the Bulgarian lands of the 18th century into an important part of the tobacco world of the Ottoman Empire. The 19th century situation had become even more important since tobacco consumption within and outside the Empire grew larger and larger. Aficionados and connoisseurs preferred tobacco sorts grown in and around places like Enidze Vardar, Enidze Karasu, Prosotsani, Melnik, Petritch, Gorna Cumaya, Dupnitsa, Kardzali, and Haskovo. Domestic and foreign merchants highly appreciated tobacco goods grown in these areas. The high demand for tobacco shaped up a convenient and advantageous climate for the economic, social, and cultural development of all those settlements.

The 19th century tobacco industry in the Ottoman Empire had expanded rapidly and turned into an important and distinctive marking of the exchequer – modern laws were adapted to ensure an effective trading and taxation system applying to unprocessed tobacco, tobacco products and prices, tobacco factories, selling tobacco products, etc. The second half of the century proudly invented the use of the cigarette, and its perception sought for special regulations about production, categories, price-lists, quality standards for tobacco leaves, etc. A tobacco monopoly in the 70's had been established for a short time, so the Empire took advantage of assigning rights in tobacco activities to certain persons and trading companies. The system proved to be quite ineffective and displayed the Empire's inadequacy to control the tobacco growing process in general. In 1883, in order to pay off the Ottoman Empire's debt, the tobacco monopoly had been assigned to an international company, the so called "Tobacco Règie", which controlled the tobacco industry during the last decades of the existence of the Ottoman Empire. Despite all efforts of the Tobacco Règie to modernize tobacco production as a whole, to implement modern legal practices and make use of new technological equipment, the Règie failed on all fronts, especially on contraband and smuggling. Additionally, the rise of the national states and their propaganda efforts at the end of the 19th and the beginning of the 20th century had put tobacco on the dangerous arena of social and political battle.

The Ottoman Empire's changes in the legal system and standardization of rules had altered the economic and trade cycles at the end of the 19th century which affected the tobacco activities in Bulgarian lands. The increasing importance of tobacco goods and products as a highly valued commodity on the international and local markets as well the awareness that the Empire's markets were closely linked to European industries and trade activities, helped partially for the rise of national and revival feelings in Bulgarian society. A good number of wealthy Bulgarian merchants and economic entrepreneurs entered into the "tobacco fields". E.g. – the brothers Evlogi and Hristo Georgievi, the Robev brothers, Hristo Tapchileshtov, and many others included tobacco

activities as special part in their economic engagements. They had built up large nets of commercial small firms and trade representatives dispersed throughout the tobacco growing and tobacco trading centers. Applying trading expertise and experience from different areas as well establishing contacts to active counterparts, Bulgarian entrepreneurs ventured to step on the international tobacco market. Simultaneously, tobacco growing had already engaged a lot of local tobacco growers, small merchants, and shop owners thus guaranteeing and offering tobacco goods and products on the local markets.

The 19th century had been marked by an increased Bulgarian presence on the tobacco markets which had been justified by the “iltizam taxation system” – wealthy men bought the rights to collect a 10% discount from the tax levied mainly on tobacco, and this changed their role in Bulgarian society. Boosted financial possibilities, social wellbeing, and close ties to the Ottoman administrative and managerial elite bolstered the role of the Bulgarian tobacco guild. It had played an important role by solving some social, educational, cultural, and national problems during the Bulgarian revival period.

Tobacco consumption which had started mainly among Muslem population turned gradually into a highly beloved habit among all subjects of the Ottoman Empire regardless of religion, nationality, or gender. Tobacco smoking by publicly using well known Ottoman accessories had conquered all social levels of the Ottoman Empire, and it attracted people of all ages and professions thus exerting a strong impact on Bulgarian social way of living and everyday life.

Key words: Bulgarian lands, Ottoman Empire, tobacco, oriental tobacco, tobacco regulation, taxes, prices, Bulgarian space, tobacco production, tobacco trade, tobacco guild

Tobacco in the Business Enterprises of Christo and Evlogi Georgievi. В: Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания, том VII. Дилеми на развитието. Варна, 2022, 287-297. ISSN 2534-9244 (Print), ISSN 2603-3526 (Online), SCOPUS

ABSTRACT

Tobacco penetrated the territory of the Balkans at the end of the 16th and the beginning of the 17th century, and over time it became the main livelihood for a considerable part of the population, as well as an important commercial product with a significant contribution to both, the tax system and the financial situation of those involved in its production and trade. The high increase in the use of tobacco products in the 19th century had commercial and cultural motives. As a result, tobacco production areas were expanding and the demand for tobacco on the domestic and export market was rising. From the second quarter, and especially from the middle of the 19th century on, more and more wealthy Bulgarians established a position in the tobacco sector through the production, trade or purchase of tax revenues. Part of this group, from the first half of the 1950s on, were Christo and Evlogi Georgiev. The purpose of the present study is to reveal for the first time the place of tobacco in the economic enterprises of the Georgiev brothers. It aims to outline the rationale behind their decision to venture in this economic sphere, as well as to trace the hurdles and dilemmas they faced. Correspondence from the 50s–60s of the 19th century between entrepreneurs and the two brothers reveals in detail various issues related to the trade or cultivation

of tobacco. Tobacco was present for a much longer time in the Georgiev brothers' commercial enterprises – from the first half of the 1950s to the period of war between Russia and the Ottoman Empire in 1877–1878. In addition, Christo and Evlogi Georgiev sought to increase the quantity of traded tobacco through attempts of own production on the territory of Wallachia, which was not characteristic of their economic profile until the mid-1960s and was a supplement to other large-scale productions. With their involvement in the production and trade of tobacco during the period from the beginning of the 50s till the end of the 70s of the 19th century, the Georgiev brothers became part of the generation that established positions in the tobacco sphere. Regardless of the difficulties and dilemmas they often faced, they provided the crucial solid historical basis needed for the establishment of tobacco as an essential element, both, in the economic mentality of the following generations and in the economic infrastructure of the Bulgarian state from the end of the 19th and the beginning of the 20th century.

Key words: Georgiev brothers, business enterprises, tobacco, tobacco production, tobacco trade, business correspondence

With Chibouk and Hookah: Coveted Escapes in Orient's Fragrant Space.- Balkanistic forum, 2021, 2. Благоевград, България, година XXX стр. 150-165, ISSN 1310-3970 (Print), ISSN 2535-1265 (Online), Web of Science. SCOPUS

ABSTRACT

The penetration of tobacco into the Ottoman Empire was followed by a ban on its production and use in the seventeenth century. The lifting of the ban in 1688 led to the rapid spread of production and trade with tobacco products and made smoking widely popular in the Ottoman society. Although smoking was prevalent mainly among Muslims, the chibouk and the hookah became distinctive attributes and, for generations, an integral part of the cultural characteristics of sultan's subjects, regardless of their religious or national affiliation. Whether it was consumed free or secretly due to penal laws, smoking became emblematic of the social and cultural representation of the Ottoman realm and, in a way, it was affiliated with a particular zone of comfort and tranquillity, an escape from all worries and problems of everyday life.

Key words: Ottoman Empire; tobacco; smoking; chibouk; hookah; escape

The Tobacco and the Entrepreneurship of Ruscho Vulkov Mirkovich. Some Features of Bulgarian Economic Reality in the Late 1880s and 1890s. В: Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания, том VI. Предприемачеството в историческа перспектива. Варна, 2021, 349-362. ISSN 2534-9244 (Print), ISSN 2603-3526 (Online), SCOPUS

ABSTRACT

Ruscho Vulkov Mirkovich was a typical representative of the modern Bulgarian economic elite formed during the Bulgarian Revival. His long and successful commercial biography is a convincing testimony to the deep and lasting economic and social changes that occurred in the nineteenth century, which are characteristic not only of his hometown Sliven, but also of the entire Bulgarian national territory. The professional experience he gained for over four decades in the field of trade with aba garment, wool, foreign merchandise, salt, foods, and other goods, allowed him to maintain a very high rate of commercial activity, particularly after 1878 at a number of market centres such as Sliven, Constantinople, Yambol, Burgas, and Straldzha. The well-known Sliven entrepreneur was fully committed to his trade endeavours and at the same time he was an active public figure – something typical for that period. After 1887, although of his respectable age, he turned to the field of tobacco, becoming a pioneer of one of the most successful industries in the Bulgarian commercial development by founding a tobacco factory in Yambol through the joint-stock company R. V. Mirkovich & Co.

The available documents in the Bulgarian archives allow us to conclude that Ruscho Mirkovich's decision to engage with the tobacco industry was a carefully considered step. He had the approval of his partners and attracted skilled experts to ensure the smooth running of the tobacco factory. The company was part of Yambol's economic infrastructure from the late 1880s and throughout the 1890s. The present study focuses specifically on this aspect of Ruscho Vulkov Mirkovich's active work as evidence of entrepreneurial sense and adaptability in the conditions of the dynamically changing economic reality of post-liberation Bulgaria.

Key words: tobacco, tobacco factory, industrial development, Principality of Bulgaria, joint stock company

A Multi-perspective Focus on the State. - Balkanistic forum, 2021, 1. Благоевград, България, година XXIX, 249-252. ISSN 1310-3970 (Print), ISSN 2535-1265 (Online), Web of Science. SCOPUS

ABSTRACT

Seeking to present the State from a different perspective, the book examines both classical and modern theories of the emergence of the State, as well as the historical typology and evolution of the State over time. By applying a different approach, it seeks to overcome the confines of single disciplines, such as history, political science, sociology, law and anthropology among others. In practice, the book traces the history of the institution 'state' from the Antiquity to the Modern Age.

Key words: state, theory of the state, history of the institution 'state', typology of the state, evolution of the state

The Establishing of the Turnovo Constitution Through the View of Prince Alexander Dondukov – Korsakov. Balkanistic forum, 2020, 1. Благоевград, България, година XXIX, 234-237.. ISSN 1310-3970 (Print), ISSN 2535-1265 (Online), Web of Science. SCOPUS

ABSTRACT

An unexplored and unpublished manuscript of Prince Alexander Dondukov-Korsakov, composed between 1881 and 1883 and stored so far in the archives, sheds new light on the role of the Russian Imperial Commissioner in Bulgaria in the creation of the initial draft of the Organic Statute of the Bulgarian Principality, about his attitude to the revision of the project in St. Petersburg and its position in its discussion at the Turnovo Constituent Assembly. Accused by the Russian government and certain circles in Russia, after the establishment of a "regime of powers" of Prince Alexander 1st Battenberg in Bulgaria, because of the later deterioration of relations between the two countries that has allowed the creation of a very liberal constitution, Prince Alexander Dondukov-Korsakov reveals new facts and circumstances of which was guided in its work and motivation as imperial commissioner in creating the Turnovo constitution. The book includes an extensive introductory study of 56 pages by Kostadin Paev and two annexes: the text of the original document and a translation from Russian into Bulgarian of both versions of the original draft of the Organic Statute, accompanied by comments and notes.

Key words: Prince Alexander DondukovKorsakov, initial draft of the Organic Statute of the Bulgarian Principality, Turnovo Constituent Assembly, Turnovo constitution.

Bulgaria's tobacco industry, legislation, and politics after World War I, [in:] Revista Inclusiones, volumen VII, número especial, abril/junio 2020.pp. 60-67. **ISSN 0719-4706**. Web of Science.

ABSTRACT

Tobacco has been one of the most important production sectors in the economic life of Bulgarian lands and the Bulgarian state for centuries. A number of economic, legislative and political factors determine the historical development of tobacco production. After the restoration of the Bulgarian state in 1878, in just a few decades, the tobacco industry and the tobacco trade began to play a significant role in Bulgaria's economic, political and international life. The awareness of the significant role that tobacco production plays in the social and financial system of the country leads to the modern development of tobacco legislation in that time. The positive attitude of the state, the entrepreneurial spirit of private capital and the adequate changes in the legal framework enable the country to take advantage of the international changes in the historical period under discussion and to establish itself as one of the world leaders in the production and trade of Oriental tobacco.

Key words: Tobacco, tobacco legislation, tobacco industry, tobacco trade, oriental tobacco

The unshared road of conflict or one war less in the Balkans (historical reading of the agreement between the Ottoman Empire and the Principality of Bulgaria of 1904). (El Camino no compartido

del conflict o una guerra menos en Los Balcanes. La lectura historica del acuerdo entre el Imperio Otomano y El Principatdo de Bulgaria en 1904) [in :] Revista Inclusiones, Vol. 5. Num. Especial, Abril-Junio (2018), ISSN 0719-4706, pp. 26- 42. – Ref. Web of Science.

ABSTRACT

In 1903 the Ottoman Empire and the Principality of Bulgaria were facing the danger of the outburst of a military conflict between them. It arose from the escalation of tension concerning the Macedonian Question. Thanks to the diplomatic activities of the two countries, the tension was overcome and the military conflict was prevented. The major merit for such outcome belonged to the diplomatic agent in Tsarigrad Grigor Nachovich from the Bulgarian side and from the Ottoman side - Zeki Pasha, an adjutant to the Ottoman sultan and head of the artillery and Said Pasha, chairman of the State Council. The Bulgarian – Turkish agreement was signed on 26 March 1904 and it included commitments for both countries in line with the positions of European diplomacy. The agreement met the approval of the great powers, which strove not to destroy the status-quo at that moment.

Key words: Macedonian Question, IMARO, Bulgarian-Turkish Agreement, Great powers, European diplomacy, Balkan Peninsula, Principality of Bulgaria

Tobacco and Bulgarian Policy on Foreign Debt from the End of the 19th and the Beginning of the 20th Century., В: Управление и образование, Академично списание на Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, Бургас, Т. XVIII, 2022 г, кн. 4, с. 60-64, ISSN 13126121

ABSTRACT

The importance of tobacco in the Bulgarian economic, political and financial system from the end of the 19th and the beginning of the 20th century can be traced in the government policy on foreign loans concluded with external creditors. During the effective period – from 1888 to the beginning of the First World War – the country concluded seven foreign government loans with a nominal value of BGN 6,528 million. Tobacco was becoming an integral part of the funds arsenal of the financial policy in regard to the Bulgarian national debt. This was due to the steady growth in production characteristics in the country and an increase of the use of tobacco products. In negotiations with creditors and in the clauses in loan agreements, tobacco was presented as a main topic and played an important role in the realisation of those loans and thus indirectly became a factor in Bulgarian military and national policy. Using tobacco as an instrument in the country's foreign debts obligations made it possible to establish a kind of foreign control over tax revenues from tobacco operations. Foreign creditors' representatives maintained revenue levels by expanding the domestic market and consumption.

Key words: Tobacco, Tobacco monopoly, Foreign debt, Principality of Bulgaria

Place and Role of Tobacco on Bulgarian Lands During 17th-19th Century: Main Highlights. В: Управление и образование, Академично списание на Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, Бургас, т. XVII, 2021 г, кн. 4, с. 108-114. **ISSN 13126121**

ABSTRACT

Tobacco played a significant role in the economic and social life of Bulgarians within the Ottoman Empire during the 17th, 18th and 19th century. Particularly in certain regions, growing tobacco has been main occupation and part of everyday life for centuries. Regardless of their religious affiliation, Bulgarians acquired knowledge of tobacco and had a significant share in establishing some of the leading oriental tobacco assortments on the market. Tobacco emerged as an integral part of the domestic trade and annual fairs. Gradually, Bulgarian traders were becoming increasingly involved in the trade with tobacco and tobacco products, especially in the nineteenth century, when the reformation of the Ottoman Empire and growth of relations with European countries provided better opportunities for economic initiative. **Key words:** Ottoman Empire, Bulgarian space, Macedonia, Thrace, oriental tobacco, trade

Place and role of tobacco in the historical fate of Bulgaria: Central highlights. – Annual of Assen Zlatarov University – Burgas, Burgas, vol. L, Book 2, 2021, Social Sciences, pp. 7-17. **ISSN 2603-3976**

ABSTRACT

For the last four centuries, tobacco has been an integral part of Bulgaria’s historical fate and has hugely contributed to the foundation of the country’s economic, social and cultural characteristics. Throughout this extended period, the development of tobacco as a livelihood, industry and public policy follows the amplitudes of economic and geopolitical changes. Until the third quarter of the 19th century, and Bulgaria still part of the Ottoman Empire, the selection of so-called oriental varieties of tobacco led to the formation of sustainable economic practices with an impact on social stratification. With the re-establishment of the Bulgarian State in 1878 began also the period of conscious national interest, which would turn the tobacco industry into a leading trading segment after the 1920s, and would later rank the country among the global leaders of tobacco production and trade.

Key words: Ottoman Empire, Bulgaria, oriental tobacco, markets, tobacco industry, tobacco monopoly

Viticulture and winemaking traditions of the Thracians from Southeast Europe and Northwest Anatolia , Agricultural Academy, Journal of Mountain Agriculture on the Balkans, 2017, 20 (4), 178-185 **ISSN 1311-0489** (Print) Research Institute of Mountain Stockbreeding and Agriculture, Troyan **ISSN 2367-8364** (Online), 2017 г.: 178-185. (Съавтор/и: Kalin Porozhanov, Alexandar Portalsky).

ABSTRACT

The hereby presented paper gives an overview of the information on vine growing and wine production in Ancient Thrace, which we take from Homer, Herodotus, Xenophontus, Plato, Apollonius Rhodius, Apollodorus and Pomponius Mela. Most of the information about the Balkan Peninsula has been commented earlier, but here are added evidences about the Thracians (Phrigians, Dolionias, etc.) in Asia Minor, undeservedly underestimated long time. Also there is information about very ancient ritual of the pruning of the vines, as well as other traditional activities, which have remained unchanged until now in the Bulgarian traditional culture.

Key words: Wine, Ancient Thrace, Thracians, Phrygians, Dolionians, Midas, Silenus, pruning of the vineyards

The ancient wines – origin and usage, Agricultural Academy, Journal of Mountain Agriculture on the Balkans, 2017, 20 (4), 178-185 ISSN 1311-0489 (Print) Research Institute of Mountain Stockbreeding and Agriculture, Troyan ISSN 2367-8364 (Online), 2017 г.: 186-200. (Съавтор/и: Kalin Porozhanov, Alexandar Portalsky).

ABSTRACT

This text reviews the appearance of wine in the deepest antiquity, and makes a short historiographical review of the dating of the oldest wines and the geographical location of the vineyards. The most convincing mark for the storage and use of wine is the presence of tartaric acid residues on the vessels or remnants of grape seeds and grains. The use of wine through the Paleolithic and the Neolithic ages, in the Ancient Egypt, Ancient Mesopotamia and Ancient Greece is commented, too. The review includes the first known “wineries” – Hajji FiruzTepe and Godin Tepe in Iran and the cave Areni 1 in Armenia. The paper considers the importance of wine as an economic, religious and cultural phenomenon in the tombs of the Pharaohs and in the cities of Mesopotamia, its penetration into Greece and the Balkan Peninsula, and the first attempts to mix it with wood resins. A very old tradition turns the wine into the most sacred and most widely used beverage in the ancient world.

Key words: Wine, viticulture, Ancient Egypt, Ancient Mesopotamia, Neolithic shateau, sacred drink

Legislative Initiatives of Todor Burmov's Government in the Tobacco Industry, В: Управление и образование, Академично списание на Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, Бургас, Т. XIII, 2017 г, кн. 4, с. 97-102. ISSN 13126121

ABSTRACT

The legislative initiatives in the tobacco industry are part of the operations in the financial and economic area of the first Bulgarian government after 1878. To a considerable degree they are a continuation of the policy from the period of the Provisional Russian Administration, but the subsequent changes are dictated by fiscal, social, political and national interests and mark one of the characteristics of the autonomous Bulgarian government. The aim of any changes in the tobacco legislation is to ensure proper observance of the provisions, containment and control of smuggling, to stimulate production and purchasing interest from the population, as well as relief and precise formulation of the trade policy.

Key words: First Bulgarian Government, temporarily rules, tobacco legislation, fiscal policy, criminal provisions, smuggled goods

The Politics of the Provisional Russian Administration in the Area of the Bulgarian Tobacco Industry, В: Управление и образование, Академично списание на Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, Бургас, Т. XII, 2016 г, кн. 4, с. 119-122. **ISSN 13126121**

ABSTRACT

Including political, military temporarily and social aspects, the legislative initiatives of the Provisional Russian Administration in Bulgaria build a functioning financial system, which uses the Ottoman and the Russian experience regarding the specific of the Bulgarian environment. The legislative planning of tobacco production, as well as its trading and consumption is an important part of this politics. The sector is mainly considered as a source of rapid and safe income of indirect taxes to the Treasury. The aim is to be raised an economic sector based on a solid normative and fiscal foundation. Because of the specific climatic, social, domestic and trading matter of the Bulgarian territory, this sector is to play a leading role in the Bulgarian economics in the years to come.

Key words: Provisional Russian Administration, economic traditions, temporarily rules, tobacco legislation, fiscal policy

Tobacco Policy Outset in the Bulgarian Principality. – В: Годишник на Университет Проф. д-р Асен Златаров – Бургас. Бургас, 2014, т. XLIII(2), с. 30-35. **ISSN 1312-1359**

ABSTRACT

The legislative and agricultural base of tobacco production is provided in the first decade after 1878, when the reconstructed Bulgarian state built a characteristic manufacturing practice for its national economics. On 1 February 1879, the Imperial Commissioner Prince Dondukov-Korsakov established temporary rules for the excise duty of tobacco in the country, aiming to lay the foundation for the development of flexible legal mechanism, which mainly supported the

establishment of a tobacco sector as an important financial budget activity for the Treasury. This marked out the characteristics of the legislative initiatives in this direction and frequent change in the legal basis, to which the national tobacco industry referred. The constantly changing legislation of tobacco demonstrates the lack of stable agricultural and social policy in the country as well as high deficit of statesmanlike understanding of the strategic role of tobacco for the future development of Bulgarian agriculture and society as a whole.

Key words: Bulgarian Principality, temporary rules, tobacco, fiscal policy, excise duty, legislative initiative

The Spoils of War “Divided into Three Parts”: A Comparison between Two Accounts in Skylitzes’ *Synopsis historiarum* and Kritoboulos’ *History of Mehmed the Conqueror*. *Studia Ceranea* 10, 2020, p. 295–319, **ISSN: 2449-8378**, (Съавтор: Yanko Hristov) Web of Science.

ABSTRACT

One can say without hesitation that during the highly dynamic medieval epoch rivalries and military clashes were of paramount importance in the struggles for dominance over the Balkan Peninsula. During the entire period, war-time activities included the capturing of those who had the misfortune to fall into the hands of the enemy. Various groups of soldiers and civilians alike have repeatedly tested the bitterness of captivity. Attempts to trace the fate of war-captives are, for understandable reasons, directly dependent on the data in the written records. The comparison of the various historical accounts is rather typical, even if the records deal with events that are different in time, place and participants. The present paper also compares two descriptions. This study encompasses two well-known historical accounts: the first one is from the chronicle (*Synopsis historiarum*) of John Skylitzes, while the second one is excerpted from Kritoboulos’ *History of Mehmed the Conqueror*. Despite all distinctions, there are some particular similarities. Both fragments concern the division of the spoils of war and the fate of the captured population and provide additional knowledge of the practices relating to prisoners of war in the Balkan medieval past.

Key words: Byzantino-Bulgarian conflict, Ottoman conquest, prisoners of war, captivity, enslavement, deportation, execution

Diplomatic and Journalistic Comments on the Agreement between the Ottoman Empire and the Principality of Bulgaria in 1904, *CTAD:Journal of Modern Turkish History*, Volume:15, Issue:30, Fall 2019, p.p. 85-108, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü
Beytepe / Ankara **ISSN 1305-1458** (Print), **ISSN 2147-1592** (Online), Web of Science.

ABSTRACT

Bulgarian-Ottoman relations from the end of the XIX-th and the beginning of the XX-th century played an important part in the process of transformation of the European Ottoman heritage into the modern state and political system of the Balkans. The Agreement between the two states from 1904 is a significant page in the history of those relations. The agreement entered into between the Ottoman Empire and the Principality of Bulgaria solved a number of problems at a moment crucial for the development of the Macedonian Question. The agreement was welcomed by the official diplomacy and was interpreted as a step forward to affirming the peace in the European Southeast. In the predominant part of political, diplomatic and journalists' comments, the emphasis is on the outcomes of the agreement for the Bulgarian state. As far as European opinion-making circles were concerned, through that agreement Bulgaria turned into a guarantor - state for conducting the Murzsteg Reforms. That led the country to a higher-reputation level compared to its neighbour - states Greece and Serbia in terms of the Macedonian Question. The Principality of Bulgaria turned out to be in the center of the interests of the European political and diplomatic circles and attracted the attention of public opinion in the European capitals so much that its role in the development of the Macedonian Question and for protection of the peace on the Balkans will be later on determined as crucial.

Key words: Macedonian Question, Murzsteg Reforms, Bulgarian-Ottoman relations, military conflict, agreement, European diplomacy, European periodicals

